

Estetika antického starověku

Řecko

1. Celkově příznivé podmínky pro vzdělanost a umění
2. Tendence k řádu a harmonii
Kalokagathie (kalos = krásný, aghatos = dobrý)
3. Tendence k objektivitě
mimésis = napodobení
realismus – naturalismus
4. Estetika v antickém Řecku dosud není systémem

Hesiodos – krása ženy (kalon kakon – krásné zlo)

Homér – krása lidí obecně

Pythagoras (6. st. př.n.l.)

hudební intervaly 1:2:3 = poměr obsahu kužele, koule a válce o stejném kruhovitém průměru

Démokritos (5. st. př.n.l.)

Otázka původu umění

A. umění je dar múz (bohové, genialita...)

B. umění se lidé naučili od zvířat (tkaní, zpěv, stavění...)

Účel umění – 1. Užitečnost, 2. Zábava, 3. Mravní zušlechťení

Gorgias (5.st.př.n.l.)

Umění – krásný klam („kdo klame v umění, je spravedlivější než ten, kdo neklame“)

Účel umění – Uklidnit, utišit člověka, vyvolat soucit

Sokrates (469-399)

- kameník(otec sochař)

- podřizoval krásno a estetiku etice a mravnosti

- prosazoval pojmy kalokagathie a napodobení

Účel umění – užitečnost ve smyslu etiky

Platón (427-347)

- také mímésis a realismus a naturalismus
 - ve filozofii idealismus – idea krásy je jednou z nejvyšších
 - umění hodnotí nízko
 - umění není stínem idejí, ale stínem stínů
- estetika už jako ucelená nauka

Stupnice krásy:

1. Nejnižší - tělesná
2. Vyšší - duševní
3. Ještě vyšší - společenská
4. Nejvyšší – ideální (nedostupná)

Spis Dialogy o kráse

Dialog Kratylos – ideje – běžné věci jsou stínem idejí,
umění je napodobuje, je tedy stínem stínů

Aristoteles (384-322)

Zakladatel obecné teorie umění (Platón – zakladatel estetiky)

Spis Poetika (v něm mj. první rozbory děl)

Pojem **unitas multiplex** – jednota v rozmanitosti

Umělecké dílo je nový výtvar, nikoli mechanické zobrazení (napodobení)

Typizace – umělec provádí „očistný“ výběr ze skutečnosti
Teorie katarze – očištění, vykypění vášní, pak znovu rovnováha
Po katarzi znovunastolení rovnováhy („rovnováha šťáv“)

Klasifikace umění

1. Podle účelu: A. Užitná (slouží účelu)
B. Mimetická (účinky plynoucí z katarze)
2. Podle prostředků: A. Výtvarná (barvy, tvary tóny..)
B. Múzická (tanec, divadlo, poezie, hudba ..)
3. Podle předmětu: A. Umění představuje lidi lepší než jsou
(tragedie idealizuje)
B. Umění představuje lidi horší než jsou
(komedie karikuje)
C. Umění představuje lidi takové, jací jsou
(nenašel ve své době příklad.....?)

Vitruvius (1. st.př.n.l.)

Deset knih o architektuře – obhajoba symetrie a mimésis

Plotinos (1.st.př.n.l.)

Zastává volné umění proti účelné architektuře, popisy děl

Estetika středověku

- rozporný vztah k antice – návaznost i popírání
- důsledky rozporu mezi pohanstvím a křesťanstvím
(sv. Augustin – vyrostl jako pohan, později pokřtěn)
- antická svobodomyslnost versus křesťanský dogmatismus

Tertullianus (160 – 222)

- Credo quia absurdum est
(Věřím, protože je to nesmyslné)
- od doby Kristovy nám zvědavosti není třeba, ani bádání od doby evangelia
- odmítá umění jako „léčku ďáblu“
- navazuje na něj ikonoklasie - obrazoborectví
- umění je proti Starému zákonu (neučiníš sobě podobenství)
- kritika smyslovosti (nahá Venuše)

Aurelius Augustinus (354-430)

Spis De pulchritudinae (O kráse) (7 stupňů krásy: 1. z těla, 2. skrze tělo, 3. nad tělem, 4. směrem k duši, 5. v duši, 6. směrem k Bohu, 7. s Bohem)

- symbolika čísel (1=dokonalost, jednota, 2=zlo, nedokonalost)
- návaznost na Platóna – umění je klam, ale „nepraktický klam“
– prospívá zábavě a nepřináší zisk

Tomáš Akvinský (1225-1274)

- vrcholná scholastika, 1322 prohlášen za svatého
- výklady křesťanství a Aristotela
- krásu lze poznat rozumem, absolutní krásu=Boha nikoli
- navazuje na princip unitas multiplex
umění má: 1. celistvost (integritas), 2. podřízenost jednotě (harmonia), 3. jasnost (claritas)

Estetika renesance

- „Renesance vzniká ne proto, aby se oživil duch antiky, ale lidé se obracejí k antice, protože vzniká renesance“ (J. Volek)
- kolísání mezi materialistickým a idealistickým pojetím krásy
 - vznik teorií proporcí (návaznost na antiku)

- harmonie (krása, harmonie proporcí)
- koncept originality
- rozpor ve vztahu umění a řemesla
(Dürer – každé řemeslo je umění, Petrarca poezie=sestra filozofie, Michelangelo „sochař je zaprášený řemeslník“)

Leone Battista Alberti (1404-1472)

Deset knih o stavitelství, Tři knihy o malířství, O soše

- perspektiva, bod, linie, plocha (vymyslel způsob měření hloubky moří)
- základní barvy – červená-oheň, modrá-vzduch, zelená-voda, šedá-země)
- harmonie přírody jako vzor

Leonardo da Vinci (1452-1519)

- „věda je prostředkem umění a umění je vědou“
- architektura – spojení matematiky a malířství
- věda je napodobitelná, umění jedinečné a nepřenosné
- Trattato della pittura
- umění krásu nereprodukuje, ale produkuje

Albrecht Dürer (1471-1528)

- návrat k antickému pojetí umění – všechna řemesla
- krása je různorodá x šerednost nerozrůzněná

Estetika klasicismu 16. – 17. století

René Descartes (1590 – 1650)

1618 *Compendium musicae* – o hudbě

cogito, ergo sum (dubito, ergo cogito)

- subjektivní pojetí krásy
- racionální analýza smyslů – popsal dráhy citových vzruchů, I. P. Pavlov jej považoval za svého předchůdce
- nižší psychické pochody – dané našimi smysly

- vyšší – duše člověka, „rozumová“ duše daná od Boha
- nezáleží na tom, co je krásné samo o sobě, záleží
na tom, jaký je náš subjektivní vztah k předmětu

Německá klasická filosofie (konec 18. – polovina 19. století)

Immanuel Kant (1724 – 1804)

- estetický formalismus
- kriticismus (překonávání dogmatismu a skepse)
- subjektivismus – důraz na rozum,
který vnáší řád do chaosu jevů
- agnosticismus – nepoznatelnost „věcí o sobě“
- Kritika čistého rozumu* (1781) – filozofie, definice
estetiky jako nauky o vnímání
- Kritika praktického rozumu* (1785) – hlavně etika
- Kritika soudnosti* (1790) – hlavně estetika
- Estetický soud – je člověku dán, nezávisí na rozumu
- Předmětem soudu není podstata jevu, ale jeho forma
- jedině ve formě je krásno
- pojem volné krásy (puchritudo vaga)
- pojem vázané krásy (pulchritudo adhaerens) - utilitárnost
- pojetí génia – „dar“ génia
- génus vědec (syntetik) x génus umělec (romantický individualista)

Georg Friedrich Wilhelm Hegel (1770-1831)

Spis *Estetika* (1835)

princip triády: teze – antiteze – synteze
klad – negace – negace negace

Tři stádia umění:

1. Symbolické umění – architektura (primitivní kultury)
 2. Klasické umění – sochařství (rovnováha formy a obsahu)
 3. Romantické umění – malířství, hudba, poezie (subjektivita)
- nikoli ve smyslu historické posloupnosti, ale ve smyslu hierarchie

od objektivitu k subjektivitě (např. architektura nejlépe symbolizuje historická období)

Krásu

- * Krásu vytvářená člověkem je vyšší než přírodní krásu
- * „Věčná krásu“ – jednota přírody v abstraktních formách (v geometrii, symetrii...)
- * důraz na idealizaci, nikoli jen kopii přírody